

Onorată Asistență! Vă salut cu mult drag în numele Autoguvernării de Naționalitate Română din Orașul Szentendre.

Tisztelt Jelenlévők! Szentendre Város Román Nemzetiségi Önkormányzata nevében köszöntöm Önöket!

Dumtsa Jenő (1838–1917) munkássága előtt egyként fejet hajtanak a szentendreiek, egykor és ma. Ennek bizonyítéka, hogy Szentendre város egykori főbírájáról, majd első polgármesteréről már életében utcát neveztek el, és bizonyíték a mai nap is, amikor lakóháza előtt összegyűltünk, hogy emlékezzünk rá. 1872 április 9-én, ezen a napon választották a város polgármesterévé. Összesen kilenc alkalommal lett újraválasztva, és így 1903-ig, több mint három évtizeden át töltötte be ezt a tisztséget. S bár jól ismert a jelenlévők előtt, említsük meg mégis, hogy milyen fontos tartalommal töltötte be ezeket az évtizedeket városa felvirágoztatására. Hogy milyen volt Dumtsa Jenő irányítása előtt Szentendre, erről Fényes Elek Magyarországról szóló geográfiai szótárában olvashatunk, amely 1851-ben került kiadásra, idézem: „Szentendre (...) Hajdan nevezetesebb volt, mit számos székesegyházai (1 katolikus, 6 óhitű templom) bizonyítnak. Néhány csinos házain kívül van vendégfogadója, gyógyszerháza, révje a Dunán, több boltja és malma a Dunán.” (II. kötet 94–95). Idézet befejezve. Ezután jött Dumtsa Jenő, akinél az eredmények listáját még a városvezetői megválasztása előtti évektől szokás kezdeni. 1863-ban az árvizeket okozó Nádas-tó lecsapolása történt meg Tette hozzájárult ahhoz, hogy 33 évesen főbíróvá, majd polgármesterré választották. Egy városvezető tevékenysége sokrétű. Gondoskodnia kell a város fejlődéséről és működéséről, mindenképp felett az anyagi feltételekről, így az adósságoktól való megszabadulásról. Dumtsa Jenő figyelme elsőként a város és környezetének rendezésére irányult: a Duna part rendezése, az utcák korszerűsítése, kövezése, elnevezése, majd a fővároshoz való kapcsolódás megkönnyítése, a HÉV-közlekedés megindítása következett. Nem került el figyelmét a lakosságot érintő szociális kérdés sem. A szentendreiek tüzelőjének biztosítását erdővásárlással oldotta meg, a filoxéra, szőlőtetű invázió pusztítása miatt elszegényedett szőlősgazdák helyzetét pedig a gyümölcsstermesztésre (pl. az egres termesztésre) való buzdítással. A társadalmi csoportok rászoruló tagjai számára személyes vagyonából – jómódú kereskedő lévén – alapítványokat hozott létre, így támogatva évente a fiatal szegény lányok, az özvegyek, a magukra maradt nők és a diákok boldogulását. A támogatott diákok között egyaránt voltak római katolikus, ortodox, református és izraelita vallásúak is.

Dumtsa Jenő tisztelői közé sorolhatók származására, tevékenységére és példaértékű nemzetiségi toleranciájára való tekintettel a nemzetiségi csoportok is, és nem csupán a szentendrei szerbek és görögök, hanem mi, a románok is. A szentendrei román nemzetiségi önkormányzat egyik tagja Borbély Anna nyelvész, a magyarországi többnyelvűség neves kutatója. Véleménye szerint a Monarchia idejében a nemzetiségek tagjaira, sőt a magyarok egy részére is általánosan jellemző volt a két- és többnyelvűség. Saját nemzetiségi nyelvükön kívül megtanultak több nyelven is kommunikálni. Természetes volt az is, hogy az együtt élő, egy vallási felekezethez tartozók, például ortodoxok, nyelvtől, nemzetiségi csoporttagságtól függetlenül kapcsolatot teremtettek, egymás nyelvét megtanulva beszéltek egymással. Ezek a kapcsolatok olykor házassághoz is vezettek. Így volt ez az ortodox vallású szerbek és románok között is, amire jó példa Battonya városának kultúrtörténete is. Dumtsa Jenő román származású, a közös románból kivált újlatin nyelvet beszélő ortodox család sarja volt, ezért vált a szentendrei és a magyarországi szerb ortodox közösség jeles személyiségévé, és mivel

természetes volt számára a többnyelvűség, megtanult szerbül is. Ebben szerepet játszott házassága a szentendrei hajadonnal, Blažić (Blásics/Blázsits) Petronellával. Szentendre Város Önkormányzata, a Szerb Kisebbségi Önkormányzat és a Rotary Club Szentendre Dumtsa Jenőnek, a Szentendre városában és a szerb közösségben folytatott tevékenysége előtt méltóképpen tisztelegve 2001-ben lakóháza falára egy magyar–szerb kétnyelvű emléktáblát helyezett el, itt, ahol most állunk. Életrajzírói Dumtsa Jenő családját cincár vagy görög–cincár csoporthoz tartozónak tekintik. A cincár elnevezés nem az etnikum önelnevezése, hanem kívülről kapott néve, mely annak a nyelvi jelenségnek az eredményeként született, hogy ők a román „cinci”, magyarul „öt”, számnevet „tint”-nek, tehát nem csé-vel, hanem cé-vel ejtik. Cincár (cinc + -ár végződés) tehát az a személy, aki cinci helyett tint-et mond. A csoport ezt a külső elnevezést pejoratív jelentésűnek értékeli, magukat az *aromán* (saját kiejtésük szerint: *armân*) névvel illetik. Használatos még velük kapcsolatban a macedo-román elnevezés is. Lakóhelyük nem egyetlen országhoz, hanem a Balkán félsziget több országához – Albánia, Görögország, Horvátország, Macedónia – köthető. Bár országuk nincs, szokás fővárosukként az Albániában található Moskopolét említeni, ahol a 18. században 12000 aromán család élt. A Balkán kaméleonjaiként is szokás őket emlegetni, és sok esetben kulturálisan görögnek (elgörögösödött identitásúaknak) tekintik őket. A megváltozott történelmi körülmények hatására Magyarországon is szép számmal telepedtek le, így a 18–19. században már Pesten is jelen volt az aromán társadalmi és kulturális élet. Köszönhető ez annak is, hogy az összetartó közösség tagjai többségében dúsgazdag kereskedő és bankár családok voltak. A pesti aromán arisztokrácia tagjai közé sorolt néhány család: Dumcia, Grabovsky, Gojdu, Derra, Mocsoni, Naco, Lyka, Sina, Arghir, Manno (Manu). Talán legismertebb közülük a jogász, politikus, mecénás, Gozsdu Manó. Neki köszönhető a diákok százait ösztöndíjakkal támogató Gozsdu alapítvány és az alapítvány egy részéből felépített és ma is álló, pesti Gozsdu-udvarnak is. Felesége halála után Gozsdu második feleségét is aromán családból választotta: Melania Dumcia, a Kreditanstalt pesti leánybank igazgatójának leánya volt.

Dumtsa Jenő több szempontból is példaként szolgál nekünk. Ezekből zárasképpen egyet emelek ki: családirag többes kötődésű, budapesti középiskolában és bécsi kereskedelmi iskolában tanult, így többnyelvű volt. Az aromán, a szerb, a magyar, a német, a francia, a görög nyelv mellett talán még egyéb nyelveken is meg tudott szólalni, ami mindenki számára hasznos volt, s talán emiatt is vált embertársai iránt toleránssá, humánussá nemre, korra, rasszra, társadalmi csoportra való tekintet nélkül. Így az is megérthető, hogy a honfoglalás ezeréves évfordulóján (1896. május 9-én), Dumtsa Jenő ünnepi beszédében a honfoglalást a közös hazában élő valamennyi nemzetiség ünnepének nevezte.

Köszönöm, hogy meghallgattak!

Vă mulțumesc pentru atenție!

Szentendre, 2025. április 9.